

Píše Jozo Džambo

(E*forum, 23. 06. 2014)

Dva roky před Bavorskou zemskou výstavou „Bavorsko – Čechy: 1500 let v sousedství“, která se konala v roce 2007 ve Zwieselu, se na témže místě jako její příprava uskutečnila vědecká konference. Její pořadatelé velmi dobře věděli, že dosavadní bádání pojímalo vztah mezi Bavorskem a Čechami především politicky, a proto si vytkli za cíl „nezabývat se pouze územními celky či mocenskými teritorii, nýbrž především lidmi, jejich vztahy, kulturami a konflikty“ (jak stojí v úvodu ke konferenčnímu sborníku *Bayern und Böhmen. Kontakt, Konflikt, Kultur*, eds. Robert Luft/Ludwig Eiber, Mnichov, Oldenbourg 2007, s. VIII). Nejen výstava samotná, ale i konferenční příspěvky tento záměr naplnily; výstava slavila velký úspěch. Navíc ukázala, že přinejmenším v oblasti vědy a kultury se bavorsko-české kontakty staly samozřejmostí a že i konflikty, k nimž v dějinách často docházelo, jsou dnes předmětem věcného zkoumání.

Přesto zmínění vydavatelé Luft a Eiber s politováním připustili, že při svém podniku museli pominout nejméně jeden důležitý aspekt, poněvadž stav bádání ještě dostatečně nepokročil anebo pro dané téma nemohli nalézt vhodné přednášející.

Kontakty v oblasti výtvarného umění však k těmto nenaplněným záměrům zcela jistě nepatří. Za mnoho jednotlivých studií a projektů zde zmiňme alespoň sborník *München – Prag um 1600* (Studia Rudolphina, zvl. číslo, Praha 2009), vydaný Beket Bukovinskou a Lubomírem Konečným. K tématice vztahů mezi Mnichovem a Prahou dále přispěli Zdeněk Hojda, Birgit Joossová a další.

Solidní základy a podněty pro další výzkum poskytla i řada konferencí „Výzkum vzdělávání umělců“ (Forschungen zur Künstlerausbildung), které probíhaly od roku 2005 při mnichovském Centrálním institutu dějin umění (Zentralinstitut für Kunstgeschichte). Byly míněny jako příspěvek ke dvoustému výročí založení mnichovské Akademie výtvarných umění (Akademie der bildenden Künste München, zal. 1808) a chtěly ocenit význam Mnichova jako „evropského centra vzdělávání umělců“. Bádání o těchto předmětech bylo usnadněno vzornou digitální edicí imatrikulačních knih Akademie (<http://matrikel.adbk.de>).

Díky výročí Akademie a doprovodným pořadům, jež se konaly v jeho rámci, vznikl i dvojjazyčný, bohatě ilustrovaný sborník ***Mnichov – Praha. Výtvarné umění mezi tradicí a modernou. München – Prag. Kunst zwischen Tradition und Moderne*** (eds. Taťána Petrasová a Roman Prahl, Praha, Academia 2012). Touto publikací představují čeští historici umění výsledky svého záměru „pokusit se vlastními

silami zpracovat český podíl na mezinárodním renomé Mnichova a jeho odraz v domácím uměleckém dění“ (s. 9). Tím byl zohledněn nejen Mnichov jakožto místo vzdělávání českých umělců, nýbrž i působení „Mnichova“ v Čechách, zvláště pak v Praze.

Již ve svém příspěvku ve zmíněném konferenčním sborníku *Bayern und Böhmen* ukázal pražský kunsthistorik a profesor Karlovy univerzity Roman Prahla, jak intenzivní byly tyto kontakty kolem poloviny 19. století, jakou roli hrál umělecký Mnichov ve vzdělávání českých umělců, jak zde působila „Mnichovská škola“ a jak si udržovala své postavení vedle Vídně, Paříže, Düsseldorfu a Berlína. To, co zde bylo jen zhruba nastíněno, je nyní v knize *Mnichov - Praha* podáno zevrubně a z rozmanitých úhlů.

Čtenáři svazku udělají dobře, když si před četbou samotných příspěvků projdou oba dokumenty publikované v příloze. Jde o seznamy „Umělci z Mnichova na pražské výroční výstavě v letech 1840-1900“ (I) a „Umělci z českých zemí v Mnichově 1814-1900“ (II). Třebaže jsou to „pouze“ soupisy jmen s daty narození a stručnými údaji, pokud byly známy, zprostředkují nám o uměleckých vztazích mezi Prahou a Mnichovem přesvědčivý obraz.

Na obou seznamech figuruje několik jmen, u nichž je připsán otazník a jež dnes nenajdeme v žádné příručce. Historici umění se budou ještě dlouho zabývat nejen „velkými“ jmény, ale i těmito „okrajovými“ a nenápadnými postavami, čímž bezpochyby rozkrývají nejednu zajímavou biografii. Možná přitom vyjde na světlo jen málo „uměleckého“, ale pro dějiny širokého tématu „Mnichov - Praha“ se tak může zrodit nejedno překvapení.

Pro představu, jak významné bylo toto město umění pro umělce českého původu, stačí uvést pouze několik málo jmen těch, kdo své umělecké studium absolvovali ať už částečně, anebo úplně v Mnichově: Václav Brožík, Jaroslav Čermák, Antonín Chittussi, Ludvík Kuba, Václav Levý, Josef Mánes, Gabriel von Max, Julius Mařák, Luděk Marold, Alfons Mucha, Emil Orlik, Karel Purkyně, Antonín Slavíček, Josef Ženíšek. Gabriel von Max (1840-1915), někdejší žák Carla Theodora von Pilotyho, se v Mnichově usadil a dokonce dosáhl nedědičného bavorského šlechtického titulu, stal se nezpochybnitelnou kapacitou a vyučoval mladé umělce, i když nezaložil vlastní „školu“. Jeho soukromými žáky byli například Edvard Neumann (1862-1937) a Jakub Schikaneder (1855-1924), který se později stal učitelem na Pražské uměleckoprůmyslové škole. „Malířské hvězdě, darwinistovi a spiritistovi“ von Maxovi byla věnována od října 2010 do ledna 2011 otevřená reprezentativní přehlídka v mnichovské Städtische Galerie im Lenbachhaus und Kunstbau, v níž bylo reflektováno i téma Mnichov - Praha („Gabriel von Max a Česko“ - opět šlo o příspěvek Romana Prahla).

Na seznamu studentů výtvarného umění se objevuje mj. i jméno Rudolfa Brunera-Dvořáka (1861-1921), u něhož stojí písmeno M (= malíř), neboť byl v roce 1883 zapsán na mnichovské akademii. Pro jeho pozdější povolání bylo ovšem zásadní studium

fotografie u Karla Teufela v roce 1886. Z Brunera-Dvořáka se postupně stal nejvýznamnější fotograf v Čechách přelomu století, proslavil se především jako osobní či dvorní fotograf arcivévody Franze Ferdinanda. Ve svém mnichovském období byl Bruner-Dvořák také členem spolku „Škréta“, sdružení mladých českých umělců založeného roku 1885, jehož tvorba se vyznačovala čímsi vsutku mladistvě hravým; jeho vliv ovšem nezůstal omezen jen na Mnichov, nýbrž sehrál svou roli i na pražské umělecké scéně. Volba názvu spolku měla v sobě něco symbolického; malíř Karel Škréta (1610–1674) strávil deset let v exilu, poté se vrátil do Prahy a významnou měrou se podílel na uměleckém životě svého rodného města. Sborník v několika příspěvcích tematizuje působení „Mnichovanů“ v Praze a celkové rozličné vztahy mezi oběma uměleckými metropolemi, takže titul *Mnichov - Praha / München - Prag* má stejnou měrou na zřeteli obě centra.

Jedním z neaktivnějších umělců ve spolku „Škréta“ byl Alfons Mucha, za patrona spolku byl pak pokládán Mikoláš Aleš, který „ve své reputaci slučoval pověst bojovného českého vlastence s postavením uměleckého *enfant terrible*“ (R. Prahel, s. 206). „Vlastenectví“ těchto českých studentů by bylo nanejvýš vděčným badatelským tématem. Sborník pro ně nabízí množství příkladů a odkazů; už jen samotné motivy, jež jsou v něm zobrazeny, dávají tušit, v jakých historických i vlasteneckých vodách se tito umělci explicitně či v náznacích pohybovali. Muchova „Slovanská epopěj“ byla jistě dílem pozdějšího data a velkolepou zakázkou, ale není snad možno konstatovat již v Muchově mnichovském období zřetelné známky této tendence? Také náklonnost Mikoláše Aleše k historii a folkloru se v jeho ilustracích stala českým národním bohatstvím, přestože dnes nesnesou srovnání s popularitou a turistickou atraktivitou Muchy.

S knihou *Mnichov - Praha* získáváme publikaci jasně koncipovanou a důkladně zpracovanou. Jednou z jejích předností je i rozhodnutí vydavatelů otisknout v příloze k vědeckým příspěvkům příslušné dokumenty, které by byly jako citace příliš rozsáhlé a které se v této formě dokonale zúročí. Tímto výběrem sborník navíc skýtá jakousi miniaturní antologii, kterou je možno číst i nezávisle. Badatelé zkoumající jiné „národní školy“ a jejich vztahy k Mnichovské akademii mají nyní vzorový příklad, jak by mohla taková práce vypadat. Je tu tedy dílo, které přímo vybízí k nápodobě.

Překlad Michaela Otterová

www.ipsl.cz